

אדולף אייכמן (משאל בתאו) צופה בסרם באולם הריק של בית-המשפט. ליד השולחן - פרקליט פרבאציוס ומזכירתו

העדים במשפט אייכמן, מרכז של שחיתות ושוד. גם לו סיפרתי על הפקודה. הוא היה מוכה תדהמה. שיתופם של שני חברים מסודים אלה בסוד, הביא לי הקלה כלשהי. בכל זאת חשבתי על לובלין בחלחלה. קיוויתי כי הנסיעה לשם תימשך זמן רב ככל האפשר... בנסיעה זו, ובנסיעות אחרות, פגש אייכמן לראשונה בוחצ'ה. בזכרונות, אותם כתב בכלא הישראלי, תיאר את הגבתו כך: "עד היום אני זוכר היטב את הזוועה הגדולה ביותר. חלמתי על כך עוד במשך שנים, ולעתים קרובות התעוררתי מן הצעקות שצעקתי בחלומי היהודים הוכנסו. ערומים לגמרי, לתוך מכונת טגורה, כביכול לשם חיטוי או משהו דומה... לא יכולתי להסתכל, כי הגעתי לסוף כוחותי... כשנפתחו הדלתות, נפלו יהודים מתים חצוצה. עד היום אני זוכר שלא ידעתי, האם אני חולם, או שזו המציאות. רעדתי בכל גופי, וגם לא יכולתי להסתיר את זה. אזרח פולני משך בצבת את שיניו וזהב מפי המתים. אז נשמטה הקרקע מתחת לרגלי. אחרי זה נסעתי במכונת שלי. מעולם לא יכולתי להיזכר איך הגעתי חזרה למכונת שלי."

בימים ההם רדפו התמונות אחרי בחלומותי הליליים. עד אז הייתי אדם חברותי ועלוי. מאז הזמן ההוא נטש אותי הצחק. בערב הייתי נאלץ לשתות משקאות אלכוהוליים, כדי שאוכל בכלל להירדם. כמו שרשמתי זאת כאן, כך בדיוק סיפרתי את זה לראש הלישכה שלי, גנרל הס.ס. מילר..."

קשה להאמין לתיאור זה, שנכתב כדי לעשות רושם על חוקריו ושופטיו. אך אין ספק שיש בו גרעין של אמת סובייקטיבית. שום אדם אינו יכול לראות בפעם הראשונה ערימה של גחיות, מבלי להודעו. איש כמו אייכמן, שחונך בידי הורים אדוקים ביותר, היה זקוק בלי ספק לתקופה של חיטון פנימי, עד שהגיע בסופו של דבר להפרדה גמורה בין תפקידו, תפקיד מארגן ההשמדה הממונית, לבין מושיג המוסר המקובל שקלט בבית ובבית-הספר. חשוב להבין זאת, כדי לעמוד על מהות ההתפתחות הנפשית של הרייך השלישי כולו. כאשר עלה היטלר לשלטון ב-1933, לא יכול היה לגשת מייד להשמדה הגופנית של היהודים. אי-אפשר היה לקחת את הסוכן-הנוסע מלינץ, להעמיד מולו אלף נשים וילדים, לתת בידי מיילע ולומר לו: "הרוג!"

הפיכתו של אדולף אייכמן למכונת-רצח היתה הדרגתית, כמו הפיכת הרייך השלישי כולו למנגנון-השמדה. תהליך זה התקדם שלב-שלב, מחקיקת חוקי-גוינוברג, דרך מתנות-הריכוז והגטאות, ועד לתפוקה של 12 אלף הרוגים ביום באושוויץ. היו עשרות שלבים, ובכל שלב התעקמה נפשו של אייכמן ועמיתיו קצת יותר.

אילו ניתנה פקודת ההשמדה בשנת 1933, היה העולם מתקומם, ויתכן כי גם העם הגרמני היה מזועזע. כעבור 11 שנה היתה הקרקע מוכנה. העולם נעשה אריש צניני. העם הגרמני אשר מאות אלפים מבניו נפלו בחזיתות, התייחס לחיי אדם ביולולז גמור. איש כמו אייכמן מן קיבל את הפקודה, ואחרי הלבם קל ניגש לבצעה תוך דבקות למשימה ויוזמה גמרצת. התפתחות של 11 שנה הכשירה אותו לקראת רגע זה, השיא שכל דרכו חתרה אליו, אף שלא הבין זאת בהכרה מלאה. אין זה מקרה שהכשרה זו הגיעה לסיומה ברגע שפרצה הלחמה ברוסיה, מלחמה שהיתה אכזרית עד אין שיעור יותר מכל מלחמה בעת החדשה. חשוב להבין תהליך זה. כאשר מאיימת כיום סכנה של דיקטטורה פאשיסטית על ארץ מסויימת (ואין ארץ בעולם, כולל ישראל, המחוסנת מפניה), נוטה האיש הנורמאלי להגיב לעצמו: "לא, בארץ היא לא תיתכן אושוויץ!" והוא צודק: בשום מקום לא תיתכן אושוויץ — לא, אבל אושוויץ יכולה לקום בכל ארץ בעולם, אחרי 11 שנה של הכשרה ששטמית. אושוויץ היא רק הצעד האחרון. ואילו הצעד הקובע הוא הצעד הראשון. אחרי צעד ראשון זה, כל הצעדים הבאים נצדעים כמעט מאליהם, בכיוון הנקבע מראש על-ידי מהותו של המיטטר.

★ ★ ★

"אני לא יודע כלום..."

כך זאת משקף אייכמן באומרו כי מעולם לא שמע על רעיון ההשמדה, עד לאותה פגישה גורלית עם היידריך.

3564 העמודים של חקירת אייכמן בידי הפקד אבנר לס הם מיסמך יבש. לא גרשמו בהם הבעות-הפנים של הגאשם, תנועותיו, הפסקותיו, הרגעים בהם החתיר ובהם נעצרה נשימתו. אחרת אפשר היה להבחין בשיא הדראמתי שחל ביום ה-10 בנובמבר אשתקד, סמוך לשעה 11.

אז הראה לס לאייכמן הוראה מטעם היידריך למפקדי משטרת-הבטחון. הוראה זו ניתנה ביום 21 בספטמבר 1939, שלושה שבועות אחרי פרוץ מלחמת-העולם. תוך הסתמכות על ישיבה שנתקיימה באותו יום, קבע היידריך הנחיות לפתרון בעיית-היהודים באזורים שנכבשו. בין השאר, נקבע: "יש להבחין בין (א) המטרסה הסופית, המצריכה תקופה ארוכה, לבין (ב) שלבי ההגשמה של מטרה סופית זו, שיש לבצעם בטחח קצר."

אייכמן קרא את המיטטר בעניין, וקבע: "ובכן, אני אומר לעצמי היום, אחרי שאני קורא את זה, הנה מסתבר כי הפקודה להשמדתם הגופנית של היהודים לא ניתנה בראשית מלחמת גרמניה-רוסיה, כפי שהאמנתי עד כה, אלא שתפיסה זו כבר קנתה לה אחיזה בצמרת בתאריך שחוצרה הוראה זו."

לס שאל, במימיות: "האם אתה רוצה להגיב שלא השתתפת בישיבה זו?" אייכמן: "ננו נזוי מזה אני לא יודע כלום. עם זה לא היה לי שום עסק. הרי באותו זמן עוד עסקתי בהגירה."

ואו שלף לס מתיקו מיסמך שני — פרוטוקול הישיבה שנתקיימה באותו יום אצל היידריך. אייכמן נטל אותו לידו, קרא אותו והתחיר כסיו: במשך דקות ארוכות שררה דממה גמורה בחדר. כשהצליח להשתלט על עצמו, ניסה להחליק את העניין: "ובכן, ניוונה כאן הרצאה של היידריך. השתתפו בישיבה זו ראשי כל הלשכות ומפקדי עוצבות-המיבצע."

* בעדותו השתמש אייכמן לעתים קרובות במילה הספרדית "נו" במקום "ניין" הגרמנית כמילת-שליה, כנראה בהשפעת שהותו הממושכת בארגנטינה.

באחד הערבים, השבוע, ישב אדולף אייכמן בתא-ההוכיח שלו, באולם הריק של בית-המשפט. איש לא נכח באולם החשוך, מלבד הסיגור, פקידתו הבלונדית וכמה שוטרים שלא טרחו לחבוש את כובעיהם. גם אייכמן עצמו לא לבש את חולצתו הלבנה המבטיחה ואת חליפתו המגוחצת. הוא ישב באפודה מרושלת, נשא את עיניו הממושקפות לעבר מסך קטן שנתלה על הקיר ממול. היתה זאת הצגת קולנוע.

אולם לא היה זה ערבי-בידור. על המסך הוקרנו תמונות אימים — קטעי סרטים ממחנות ההשמדה. הם עומדים להיות מוגשים כמוציגים במשפט, ולפי הנהל המקובל, הועברו תחילה לסניגוריה. לפי בקשת הד"ר סרבאציוס, הוצגו בפני הנאשם, למען יוכל הלה להעיר את הערותיו.

סרטים אלה מראים את הפרק הסופי בקאריירה של אדולף אייכמן, הפרק אשר לקראתו הובילו כל חייו בעקביות אכזרית. היה זה הפרק בו בוצעה ההשמדה הגופנית של מיליוני היהודים באירופה. הוא התחיל ביוני 1941, כאשר חצו צבאות היטלר את קו-ההתחום שהפריד בין הרייך השלישי וברית-המועצות.

★ ★ ★

"נקניקיות קטנות מדי"

אדולף אייכמן שמע על המיבצע כמה ימים לפני התחלתו. באולם הגדול של הלישכה הראשית לבטחון המדינה, ברחוב הנסיך אלברכט בברלין, כונסו כל ראשי המחלקות והמפקדים הבכירים של שרות-הבטחון והגסטאפו. שם סופר להם בפעם הראשונה על התוכנית ל"מיבצע בארברוסה", שנקרא על שם הקיסר הגרמני אדווארד-השני שבנה בהנהגתו, בדרכו למסע-הצלב בארץ-ישראל.

לא היתה זאת פגישה אינפורמטיבית גרידא. התכלית היתה מעשית. בשעה שהגנרלים הנכבדים של הורמאכט, האצילים וקיי-הכפיים, עיבדו את הפרטים האחרונים של פקודות המיבצע, יצקה צמרת הס.ס. את הצד השני של המדליה. הנוכחים בפגישה חולקו בין

מאת אורי אבנרי

עוצבות-המיבצע — איינזאצקומאנדו — שתפקידן היה להיות צמודות לכוח הלוחם, לכוון שלטון מישרתי בכל אזור, מיד עם היכבשו. בין השאר הוטל על עוצבות אלה להשמיד את כל היהודים במקום.

סגן-אלוף אייכמן, ראש המדור 4ב4, לא נתמנה למפקד עוצבת-מיבצע. הוא נשאר במשרדו. אולי גרמה גם עובדה זו למורת-רוח, אותה תיאר בזכרונותיו: "הוסבר לנו מודע הפכה המלחמה (בברית-המועצות) בלתי-נמנעת, ומודע מוטב להתחיל בה עכשיו, תחת לחכות עד אשר הרוסים יכפו אותה עלינו, במועד אחר, שאולי יתאים פחות להנהגה הגרמנית. ענני הקבוע, רולף גינתר, ואני, היינו אז מאד נגד המלחמה הזאת. אמנם, להיות נגד פירושו לא היה אז אלא איסטרטגיה של בית-מדרש, כי הרי היינו נקניקיות קטנות מדי, ממש אפסים. אבל נזכרנו כי היטלר עצמו הטיף פעמים רבות נגד השגעות שבמלחמה בשתי חזיות. והנה פתח הוא עצמו במלחמה כזאת. אולם, כאמור, זאת היתה דעתנו הפרטית. נזחרנו היטב שלא לספר על כך למישהו. כי באותם הימים נהגו לטפל בתבוסתים באופן נמרץ ביותר."

כעבור כמה ימים קרא ריינהרט היידריך לאייכמן והודיע לו כי כל הגירה יהודית מחוץ לתחום השלטון הגרמני אסורה עתה בהחלט, וכי הפירור ציחה את השמדתם הגופנית של היהודים. הוא הטיל על אייכמן לנסוע ללובלין, כדי לראות כיצד מבוצעת שם הפקודה. אייכמן הלך למפקדו הישיר, ראש-הגסטאפו מילר, וסיפר לו על כך. הלה הקשיב מבלי לעחת את פניו.

"כאשר חזרתי למשרד, ברחוב הקורפירסט, הכנסתי את רולף גינתר לעובי הקורה של הסוד. לא היו לו מילים, כמו שלא היו לי. היתה זאת פקודה שחזרה להכרתנו רק לאט לאט. עד אז לא חשב איש מאתנו על פתרון מסוג זה. הייתי שחח שגיליתי את הסוד לגינתר, כי לשניים היה קל יותר לשאת ידעה כזאת מאשר לאחד. קל וחומר אחרי שמפקדי הישיר, מילר, לא גילה לי את דעתו על העניין בשום תנועה בפניו. היה נדמה לי כי מילר, כמוני, לא חייב את הפקודה, עד כמה שהכרתי את מילר, אך קשה היה להכיר אותו. הוא שמר את דעתו לעצמו, כמוני, כי נגד פקודת-הפירור לא העז גם הוא להתקומם. כמו שאני לא העזתי, כמו שגינתר לא העז, כמו שמיליונים אחרים לא העזו."

תיאור זה של מילר טוב-הלב והאבהי שונה לגמרי מן התיאור שניתן על-ידי עמיתו ומתחרהו, ואלטר שלנברג, מנהל לישיבה 6 (מודיעין-חץ). שהיה בעל דרגה שחה לזו של מילר, מנהל לישיבה 4 (גסטאפו) בלשכה הראשית לבטחון המדינה. שלנברג מתאר את מילר כאיש אכזרי וחסר כל תרבות והשכלה, מכוונה רצחנית חסרת כל מצפון אישי. מילר התחיל את הקאריירה שלו כבלש קטן במישרה המחוזית של בהאריה, עלה לגדולה כאשר הימלר קיבל מישרה זו לידיו, לפני שהפך שליט המישרה הגרמנית כולה. לפי שלנברג, לא הסתייג מילר כל עיקר מהשמדת היהודים. להיפך, הוא היה אחד הכוחות שהמריצו את ביצועה, לא פחות ממפקדו, היידריך, ומפקדו אייכמן.

★ ★ ★

"רעדתי בכל גופי..."

דרך ללובלין עבר אייכמן כפראג, ופגש שם חבר שני של פמלייתו הפרטית. היה זה האנס גינתר, אחיו של רולף, שניהל שם את המרכז להגירת היהודים שהפך, לדברי

* כל הקטעים המודפסים באותיות זקות לקוחים מעדותו של אייכמן, מזכרונותיו או מיסמכים חתומים על-ידו, תוך שמירה על סיגנונו המקורי, ככל האפשר.